

Ceterum, quod prædicta jam indicant, et ex mox dicendis amplius colligetur, ita inter se discrepant quæ diversis temporibus vel locis obtinuerunt de studiorum Universitatibus hominum ideæ, ut ea quoque instituta, quæ juris canonici circa ipsas desunt notioni, interdum tamen secundum ipsum jus ecclesiasticum, saltem ex parte, præbere possint ea quibus præbendis canonicæ erectæ vel sustentatæ studiorum Universitates destinantur. Illico tamen asserimus, quod toto opusculo suscepimus comprobandum, ideam integram studiorum Universitatis, secundum plenam ipsius vim et dignitatem, illis solis hujus nominis institutis propriam esse, quæ juris ecclesiastici de Universitatibus studiorum notioni consona sunt.

CAPUT II.

DE VOCIS *UNIVERSITAS* ALIARUMQUE IN RE NOSTRA ADHIBITARUM VI PROPRIA.

Inter varia, quibus instituta, circa quæ occupamur, designari potuissent nomina, fatendum est nullum forsitan aptius eorum indoli ac fini accommodari, quam illud quo ubique fere gentium dicuntur *Universitates*. Immo secundum ipsorum quam nostram profitemur, tuendamque infra suscipiemus, ideam, potiori insuper jure instituta ejusmodi hoc nomine vocantur, quum nobis disciplinarum omnium ibi tradenda doctrina, unitate colligata superiore, in unum quoque communem superioremque finem veluti ultimum conspirare debeat.

Utut autem recta est verbi ad rem ratio, longe tamen a vero erraret, qui in nostro negotio Universitatis nomen

crederet ab ea, quæ illi nunc tribuitur, significatione primam duxisse originem. Tantum abest ut ita res se habeant ut per tempus haud breve in ipsis illis scholis supremis, Universitatis appellatione aliquid prorsus a nostra mente diversi intellectum fuerit. Vetus est hæc, quam exhibet jus civile romanum, Universitatis notio: corporis nimirum alicujus ex plurium hominum societate constituti, cui comoda sint propria finisque præfixus, ac jura quædam hisce tuendis vel prosequendis destinata (1).

Ut universim instituta grandiora majorisque momenti vix unquam a primo suo existendi momento completa existunt: ita neque studiorum Universitates. Priusquam in unum docendi discendique corpus disciplinæ variæ congregarentur, immo priusquam quæ ad unum potius doctrinæ genus natura sua pertinebant, in propriam ipsarum *facultatem* (2)

(1) Cf. III, 4. Dig. (tit. *Quod cujusque universitatis nomine vel contra eam agatur*), § 1: « Quibus autem permissum est corpus habere » collegii, societatis, sive cujusque alterius eorum nomine, proprium » est, ad exemplum reipublicæ habere res communes, arcam communem, et actorem sive syndicum, per quem, tamquam in republica, » quod communiter agi fierique oporteat, agatur, fiat, etc. »

(2) Quum jam de variis agatur studiorum Universitatum nominibus, venia sit nobis, licet totum corpus illarum *facultas* non designet, pro ipsius tamen facultatis notionis pondere, quæ de hujus vocis in rem nostram adhibenda origine Ch. A. Heumann in sua ad Conringii antiquitates academicas præfatione tradit, referre (cf. Häusle verbo *Universitäten*, in opere *Kirchentextikon*, Herder, Freiburg): « De *facultatis* nomine ut initio dicam, constat, academias dividi solere in quatuor collegia, eorumque unumquodque vocari *facultatem*. *Facultas*, » inquit Bulæus in *Hist. Acad. Paris.*, t. I, p. 251, est corpus et sodalium plurium magistrorum certæ alicui disciplinæ addictorum. Jam » cum id nominis vehementer offendat aures Latinas, quis non gestiat » cognoscere, qui factum sit, ut *facultatis* nomen inderetur collegio et » quidem in solis academiis? Aperiam igitur hujus appellationis originem. Accidit videlicet initio in tenebris scholasticis (*sic*) ut quævis » scientia nominaretur *facultas*. Cum enim Græci aliquando dicant » *διναμι* pro scientia (id quod nec inobservatum dimiserunt Budæus

disponerentur, peculiaris aliqua schola seu doctrinae expositio, dummodo a magistro magni nominis tradita, discipulos ex omnibus fere terris et vel reipublicae vel Ecclesiae ordinibus frequentissimos, qui ipsa imbuerentur, sponte cogebat. Cui nomina hic non occurrunt S. Anselmi abba-

» et Henricus Stephanus) : hinc in librorum Graecorum versiones
 » facile pro scientia irrepsit facultas (a). Placuit haec elegantia scilicet
 » scholasticis, crebroque pro scientia dicere ipsis libuit facultatem.
 » Erat ita initio ipsis usitatum, facultatem dicere pro scientia : ejusque
 » rei exempla suppeditat nobis noster Conringius. In ejus quippe pagina 56
 » occurrit lex Friderici I imperatoris, commemorans «magistros
 » in medicinali facultate legentes»: et p. 148 imperator Frid. II, vult, in
 » civitate Neapolitana esse doctores et magistros «in qualibet facultate.»
 » Eodem modo p. 575 nominat Innocentius IV «magistros quarumcum-
 » que facultatum » et p. 587 imperator Maximilianus jubet «candidatos
 » honorum academicorum rigorese examinari in ea facultate, quam edi-
 » dicerint, » ac in vetusto quodam diplomate laudari professorem «facul-
 » tatis grammaticae » cognovi ex Halmii collectione monumentorum,
 » t. I, p. 261. Similia exempla praebent literae Pontificum Clementis V
 » et Urbani VI a Motschmanno productae in Erfordia literata, t. I, p. 14,
 » 19, 20, 26 et 27. Eodem sensu Petrus Blesensis laudat fratris sui
 » «scripta theologiae facultatis » in epistola XCIII, p. 1012, tomi XXIV
 » bibliothecae Patrum maximae Lugdunensis. Sic etiam Lutherus in epis-
 » tolis Marbachianis p. 5 se nominat «Decanum collegii facultatis
 » theologiae », ibidemque commemorat «collegium facultatis artium
 » liberalium.» Quam epistolam cum jure credam exaratam esse a
 » Melanchtone, quippe qui solebat publica scripta componere, simul
 » hinc colligo, eum pro barbaro nomine facultatis Theologiae tolerabi-
 » lius dicere maluisse, Collegium facultatis (id est scientiae) theolo-
 » gicae. Ac edens quoque Melancton a. 1546 «Leges academiae Witten-
 » bergensis » ibi exhibuit etiam «statuta collegii facultatis Theologiae »,
 » itemque «leges collegii facultatis liberalium artium, quas philosophia
 » continet.» Doceant igitur nos duo haec loca, initio *scientias* dictas
 » fuisse *facultates*; postea accidisse, ut illud collegium magistrorum,
 » quod quaecumque scientiam tractaret, acciperet nomen *Facultatis*,
 » proque collegio philosophorum vel theologorum diceretur «facultas
 » philosophica, facultas theologiae.»

(a) «Sic v. gr. *δύναμις πολιτική*, scientia politica, apud Pintarchum, libr. de
 » educ., cap. X. 9. Etiam Quintilianus habitum scientiae practicum vocat facultatem, Dialect.
 » cap. XXXIII, 4 : id quod et Aristoteles facit Topic. lib. VI, cap. 5 ita scribens :
 » *Πᾶσα ἐπιστήμη καὶ δύναμις τοῦ βελτίστου δοκεῖ εἶναι.*»

tiaeque ipsius Beccensis, Abelardi, Guilielmi a Campellis, aliorumque (1), qui ante generaliter enatam studiorum Universitatum constitutionem, discipulos discendi avidos per totius Europæ veluti vias ad suæ doctrinæ sedem ciebant?

Hic tamen illico fere se exhibuit ille, quem diximus, mediæ ævi libertatis auctoritatisque propriæ sensus. Ex tot regionibus vitæque variis conditionibus congregati, in hujusmodi magni cœtus sinu, se similes cum similibus conjungere, juraque invicem sibi statuere ac tueri, in corpus unum, certis tam commodis quam tacitis aut expressis stipulationibus mutisque legibus definitum, coalescere cœperunt. Ecclesia vero et respublica, secundum seculorum istorum traditum studium, quæ talium coetuum indoli tam consona erant, hosce coetus sponte enatos et maxime ad earum bonum et finem proprium conducentes nedum impedirent, libenter agnoverunt sanxeruntque. Ita tandem evenit, ut illorum vel magistrorum, si plures in unum locum convenissent, vel discipulorum variæ secundum regiones et disciplinas congregationes jam de jure, sicut prius de facto, veras juris Universitates constituerent (2).

(1) Innerium, magnum illum Bononiæ legum magistrum præterimus, ne apud Bononienses, de suæ studiorum Universitatis antiquitate gestientes, offendamus. Parisiensium vero antiquitatis jura lædi non credimus, quum, quævis fuerit scholarum ipsorum et cathedralis et monasticæ vetus auctoritas, non tamen usque ad ea quæ tetigimus tempora nisi elementa præbebant contrahenda mox et conformanda in veram studiorum Universitatem.

(2) Meiners in Historia sua Universitatum studiorum terræ Europææ (*Geschichte der Entstehung und Entwicklung der hohen Schulen unsers Erdtheils*. Göttingen, 1802-1805), t. I, pp. 9 ss., hanc juris Universitatum exædificationem propriam, cujuscumque potestatis sanctioni in rerum origine præviã, disertius exponit. Cæterum ad horum corporum favorem, præter mediæ ævi indolem universam, non parum maxima tum bonorum tum honoris commoda conducebant, quibus discipulorum tam frequens numerus civitates in quibus, a præclaris magistris collecti, sæpe per multos annos degebant, cumulabat.

Quod sic re constitutum erat nec nomine caruit. Talem a jure civili romano desumptam priscam in re nostra vocis fuisse vim, lucidissimis exemplis Meiners (1), Savigny (2), Busz (3), Häusle (4) aliique ostenderunt. Exinde addita denominatione eorum, qui præcipue constituebant corpus hoc, jam præbens juris Universitatem, vox hæc ipsa Universitatis magis peculiarem plerumque designationem nancisceretur; homines certos ipsa, commoda juraque eorum mutua et in alios respiciebat; de Universitate disciplinarum disciplinarumque cultu et intento fine verbo Universitatis indicandis, tunc temporis ne cogitabatur quidem. Sic Bononiæ, ubi, præ magistrorum, auditorum pollebat auctoritas, de *scholarium Universitate* communior erat sermo; Parisiis vero, de *Magistrorum*: penes magistros enim Parisiis corporis erant nexus, virtus et commoda. Immo sæpius in sinu ejusdem alicujus ex illis scholis, ut ita dicam, supremis, variæ variorum Universitates discernebantur. Sic, v. gr., Bononiæ medio ævo *Universitas Citramontanorum*, septemdecim nationum popularibus constans, habebatur simul cum *Ultramontanorum Universitate*, quæ octodecim nationes complectebatur. Si vero secundum varias disciplinas ipsorum discipuli in unum conferebant jura et commoda sua, eadem quam nunc vocamus studiorum Universitas eodem loco aliam *juristarum*, aliam *artistarum*, aliam *theologorum Universitatem* exhibebat. Inde etiam factum est, ut Universitatis vox in illis quoque scholis occurrat adhibita, ubi modo illo altiori

(1) Op. cit., t. IV, pp. 586 ss.

(2) *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter*. Von Friedrich Carl von Savigny. Zweyte Ausgabe, Heidelberg, 1854. — V. operis vol. III, p. 412 s.

(3) Op. cit. *Die Reform der katholischen Gelehrtenbildung in Teutschland*,... p. 146 s. et alibi.

(4) Art. cit. operis cui titulus *Kirchenlexikon*.

non tradebantur nisi unius, quam vocamus, facultatis disciplinæ. Neque abs re Meiners notat, ipsis quibus « *Universitatem scholarium* », de Bononiensibus loquens, dixerat documentis, Honorium III civitatem Bononiensem quoque « *Universitatem eamdem vel vestram* » vocare; similia de Bonifacio VIII, itemque de Cardinalibus anno 1302 ad civitates Galliæ scribentibus, refert.

Hæc monumenta nimis perspicua nobis videntur, quam ut assentiri possimus iis qui putant jam sæculo XIII exortam esse sensu hodierno propriam Universitatis, pro institutis de quibus agimus, appellationem (1).

Hodierna tamen, ut plerisque usu venit, verbi significatio, ipsi illius etymo quum tam apte accommodetur, et jura ut ita dicam, historiæ jam in tuto reposita sint, neminem speramus ægre nos laturum, aliquando et hodierno more illam usurpantes. Quinimmo interdum ipso jam XIII seculo, quando ad magistrorum, vel scholarium, vel amborum totum corpus

(1) Vid. F. D. Doyen, *Études historiques sur l'enseignement dans les Universités du moyen âge*, qui n. 8, not. 2, hæc habet: « Quelques-unes » de ces écoles, telles que Paris, Bologne, Oxford, étaient déjà très-célèbres, dès le milieu du XIIIe siècle, par le nombre considérable d'étudiants qui s'y rendaient de toute part pour entendre les leçons d'Irénéus ou de Gratien, d'Abailard ou de Pierre Lombard; mais ce n'est qu'au commencement du XIIIe siècle, que les études de la théologie, des arts libéraux, de droit, de médecine furent organisées par des lois uniques et reçurent la même impulsion. Le corps entier qui représentait les études générales, *Studium generale*, prit alors le nom d'Université. » Nota auctoris ipsa in declarationem adducitur illius, quod in corpore dissertationis dixerat: ... « Pour faire de meilleures études, il fallait concentrer dans une seule ville les différentes branches d'instruction, en réunissant en corps les professeurs qui en seraient chargés; de là, l'origine de ces écoles ou collèges d'une même ville, dans lesquels on enseignait à la fois tous les arts libéraux et toutes les sciences, et qu'on appela du nom d'Université au XIIIe siècle. » Neque, ut mox nostrum erit ostendere, sensum quem auctor studii generalis verbo hic videtur tribuere, nostrum facere possumus.

sermo dirigebatur, Universitatis nomine, nullo adjecto, illud vocabatur. Sic ab Innocentio III, bulla, 1210, ad magistros Parisienses data, tum *Universitas magistrorum* dicitur, tum simpliciter *Universitas*: „Quum autem supradictus M. G. » intra triduum Universitati non paruerit... (1). » Cardinalis vero Robertus de Brie, anno 1278 (2), scribit: „Videlicet » quod rector universitatis Parisiensis. » Corpus quidem juris his significabatur, aliusque specialioris vocis prætermissionem satis supplere videri poterant totius sermonis adjuncta. Quum tamen neque jus civile romanum neque priscus in re nostra vocis usus, eam a vi illa, universum qua quid demonstrat, arcere possit, taleque universum, nunc, sicut institutum secula consecrarunt, non sit aliud, nisi literarum et disciplinarum, hoc et seculorum et linguæ donum gratis jam manibus et nos suscipiamus. Ceterum vox *Universitatis*, nulla adjuncta, licet a sensu juris civilis romani desumpta, instituta nostra designans, et latino sermone et vernaculo jam seculo XIV invaluit (3).

Universitas igitur in re nostra initio corpus illud juris civilis romani solum designabat, quod in unum congregabat jurium commodorumque cœtum vel magistros vel auditores aut omnium aut alicujus generis disciplinarum. Inde, quo institutum prout disciplinis dicatum indicaretur, *Scholæ* verbum primis temporibus etiam pro supremis illis scholis usurpatum est. Sed jam seculo XIII in alium sensum hæc vox ibi recepta est, vel alicujus nimirum disciplinæ per aliquem magistrum traditionem commemorans, vel ipsa loca in quibus singuli suis excolendis auditoribus magistri publice vacabant, auditoria igitur et quæ dicuntur prælectiones.

(1) Bulæus, *Historia Universitatis Parisiensis*, t. III, p. 60.

(2) Bul., III, 444.

(3) V. Meiners, l. c., p. 388.

De alio, *Studii generalis* videlicet, verbo auctores inter se discrepant. Ita, ut quosdam adducam, Meiners (1), Newman (2), Reythmayr in oratione quam rector Universitatis Ludovico-Maximilianæ (Monacensis) habuit (3), Doyen (4), ipsius vim in eo sitam reputant, ut scholam designet, in qua omnium disciplinarum vigeat cultura et traditio, Universitatem exinde sensu nostro hodierno. At vero Savigny (5), Busz (6), Hasel (7), Häusle (8) aliique hanc vim ipsi omnino abjudicant, sed vocis originem et sensum intentum exinde quærent, quod tum omnium regionum discipulos Studia generalia sibi adscribi sinebant, tum jura illis et honores ex studiis haustos conferre valebant, qui ubique terrarum obtinerent. Quantum ad priorem, quem tuentur, appellationis fontem, Thurot illorum suam facit sententiam, respuens ipsam vero pro honorum juriumque ubique agnoscendorum efficientia (9).

Prima sententia videtur ad similem illi, quem circa Universitatis nomen refellere conati sumus, errorem revocanda, quo nempe vox illa *generale* ad disciplinas referretur, quum,

(1) L. cit., p. 589, 590.

(2) Opere *The Office and Work of Universities*, cap. II, p. 9, hunc sensum saltem innuit.

(3) *Ueber Idee und Ziel der Universitäten*. München, 1837.

(4) L. cit.

(5) Op. cit., p. 415 s.

(6) *Die Reform*, ... p. 146.

(7) In eximiis illis quos Vindobonæ edidit articulis circa Universitatum ecclesiasticam et canonicam indolem et conditionem. V. *Zeitschrift für die gesammte katholische Theologie*, II Band, 2 Heft, et V Band, 1 Heft. Wien 1831 et 1835; capite inscripto: *Ueber die kirchliche und kirchenrechtliche Stellung der Universitäten überhaupt, und der theologischen Facultäten insbesondere*.

(8) Art. cit. operis *Kirchenlexikon*.

(9) *De l'organisation de l'enseignement dans l'Université de Paris au moyen âge*, par Charles Thurot. Paris, 1830, p. 11, nota 4.

quod luculenter secundæ sententiæ patroni conficere ducimus, homines, forsân etiam jam priscis temporibus honores prædictos et jura, spectet. Vix circa prius saltem assertum quis dubius hærebit, si consideraverit, studii generalis nomen varias ex nobilioribus illis scholis gessisse, in quibus tamen vel non omnium, vel immo unius solius generis aut facultatis disciplinæ tradebantur; similiter in variis Universitatibus unius facultatis studio *generalis* appellatio tributa cernitur. Sic, 1363, Urbanus IV, in Bulla spectante universitatem Patavinam: „ Statuimus.... quod in „ dicta civitate deinceps studium generale in eadem Theologiae facultate existat (1); „ Urbanus VI, 1384, in Bulla qua erigit facultatem Theologiæ Vindobonæ: „ Statuimus et ordinamus, quod in villa predicta in eadem „ theologia sit studium generale (2); „ — Martinus V, 1421, pro eadem facultate Montispessulani confirmata: „ Ordinamus quod in ipsa Montispessulani villa.... *studium generale theologiæ facultatis* existat, ibique dicta theologiæ facultas legatur (3). „

Ceterum his addi posset cum Thurot argumentum ex ipsorum Ordinum Religiosorum, Dominicanorum præcipue, more desumptum, quum et ipsis studium generale inter varias eorum philosophiæ theologiæque scholas a priscis temporibus illud fuerit, quo studentes ipsorum ex variis Ordinibus, quas vocant, provinciis mittantur perficiendi, gra-

(1) V. Tomasini, *Gymnasium Patavinum*, lib. 4, p. 572, apud Savigny, p. 414, et Hasel, II, 2, p. 508.

(2) V. Kink, *Geschichte der Kaiserlichen Universität zu Wien*. Wien, 1834, II Bd. S. 43; Savigny et Hasel II. cc.

(3) V. Hasel et Savigny, a quo laudatur Egrefeuille, *Histoire ecclésiastique de Montpellier avec un abrégé historique de son université et de ses collèges*. — De bullæ anno cf. Savigny, p. 414, ubi annum, quem ipse notaverat Egrefeuille, 1422 indicat, et p. 582, 583 nota d, ubi annum 1421 contra Egrefeuille egregie propugnat.

dus vero ab hujusmodi studiis generalibus collati ubique obtineant. Ut cuique compertum est, harum familiarum cum studiorum Universitatibus frequentissimæ semper fuerunt rationes intimusque nexus, et Thurot, quo rectam interni regiminis collegiorum secularium in Universitate Parisiensi fundatorum exhibeat notionem, non dubitat, Mendicantibus ceterum non nimium favens, totum Fratrum Prædicatorum studiorum ordinem et viam prolixius exponere, ipseque illud argumentum expressis verbis suppeditare (1).

Sed ad litem hujus auctoris cum Savigny aliisque modo laudatis ut transeamus, primo loco notare licebit, illud, quod Thurot supra attulit contra sententiam, quæ vocem studii generalis ad *disciplinarum* universitatem refert, argumentum, jam in hoc ultimo absolvendo negotio aliquo forsitan modo contra ipsum a Savigny posse retorqueri. Thurot, Dominicanorum studiorum rationem collegiorum secularium aliquod exemplar exstitisse dicit; pagina vero 120 eam ipsam a Fratribus Prædicatoribus secundum Universitatis modum conformatam tradit. Inde majorem etiam efficit vim argumenti ex similitudine utriusque moris desumpti. Prout vero jam notavimus, studiorum generalium vis apud Fratres Prædicatores ea quoque est, ut gradus aliquos conferant, quorum auctoritas provinciarum limites nesciat (2).

(1) V. op. cit. p. 115 ss. coll. p. 11, not. 4.

(2) En tria hujus auctoris hic conferenda loca. P. 11, not. 4 : « Je ne pense pas que l'épithète de *generale* se rapporte, ... au privilège de *docendo hic et ubique*. Je crois que *studium generale* a ici le même sens que chez les Dominicains, et se rapporte aux diverses nations qui étaient représentées dans l'Université de Paris. » — P. 115 : « On conclura de ces faits que les étudiants en théologie étaient presque tous dans des couvents ou dans des collèges. L'étude de ces établissements est donc un préliminaire indispensable à l'étude de l'organisation de l'enseignement dans la Faculté de théologie. Nous commenterons par les couvents, qui ont été établis avant la plupart des collèges et qui leur ont servi de modèle. » — P. 120 : « Le système d'études [des Dominicains] était imité de l'Université de Paris. »

Porro in ipsa Bulla Urbani VI, docendi in omnibus studiis generalibus facultatem tribuente promotis ad Doctoris vel Magistri gradum in studio generali theologiæ Vindobonæ per eam erecto, hoc privilegium indicatum reperitur continuo post factam inibi ad tales gradus promovendi, convocatis primum doctoribus, ac prævio coram illis examine, cancellario potestatem. Eundem vero ordinem etiam Urbanus IV Universitatem, exclusa tamen tunc theologiæ facultate, erigendam approbando, pro aliis facultatibus vel potius earum studiis generalibus servaverat. Utraque bulla iisdem fere omnino quoad hæc verbis utitur. Urbani VI constitutionem selegimus laudandam, quum inde quod cum Savigny, ceteris, et Thurot circa vocis *generalis, studii* verbo annexæ, vim non ad disciplinarum universitatem referendam diximus, amplius patebit. Sic loquitur Pontifex :

„ Nos igitur.... huiusmodi ipsius Alberti Ducis in hæc
 „ parte supplicacionibus inclinati auctoritate apostolica te-
 „ nore presencium Statuimus et eciam ordinamus, quod de
 „ cetero in villa predicta in eadem Theologia sit Studium
 „ generale, et quod legentes et studentes ibidem in Theolo-
 „ gia predicta omnibus et singulis gracijs, immunitatibus,
 „ prerogatiuis, libertatibus et priuilijs concessis Magistris,
 „ Licenciatis, Baccallarijs ac legentibus et studentibus in
 „ dicta Theologia commorantibus in Bononiensi uel Pari-
 „ siensi aut predictis alijs Studijs generalibus, in quibus
 „ quod huiusmodi Theologia legi possit a sede apostolica est
 „ indultum, gaudeant et vtantur, quodque illi, qui, processu
 „ temporis Baccallariatus seu licencie aut Magisterii uel
 „ alium gradum seu honorem in dicta Theologia meruerint,
 „ voluerint et pecierint sibi elargiri per Magistros seu Ma-
 „ gistrum facultatis eiusdem prefato Preposito uel deputato
 „ huiusmodi presententur, ipseque Prepositus uel deputatus

» Magistris in eadem facultate actu inibi regentibus seu
 » alias commorantibus conuocatis illos... examinare studeat
 » diligenter eisque si ad hoc sufficientes et ydonei reperti
 » fuerint, hujusmodi Baccallariatus seu licencie uel magis-
 » terij aut alium honorem seu gradum largiatur. Illi autem
 » qui in eodem studio dicte ville examinati et approbati
 » fuerint ac docendi licenciam et honorem seu gradum alium
 » hujusmodi obtinuerint, vt est dictum, ex tunc absque
 » examine et approbacione alia regendi et docendi tam in
 » villa predicta quam in quibusuis alijs generalibus Studijs,
 » in quibus voluerint, regere vel docere Statutis et consue-
 » tudinibus quibuscumque contrarijs apostolica uel alia qua-
 » uis firmitate vallatis nequaquam obstantibus plenam et
 » liberam habeant facultatem (1). »

Ut ex hoc documento patet, illis temporibus quibus studii
 generalis ideæ ne remotissime quidem disciplinarum univer-
 sitas excolenda vel exulta subiacebat, gradus tamen et
 honores in illo collati universali, *generali*, ut ita dicam, hac
 vi præditi erant, ut illis donati ubicumque, « in quibusuis
 » alijs studijs generalibus » jura sua exercere possent. Hac
 generali sua vi studia generalia nobilissimum sane quum
 possiderent privilegium, cum Savigny, Busz, Hasel aliisque
 illud quoque in assumptum mente verbo illo *generali*, in
 notam propriam talium studiorum, ad verbum *studium*
 assumpto, fuisse indicandum, recte concludi ducimus.

Documenta quidem hæc non ad prima Universitatum
 tempora referuntur. Quum tamen vocum *Studii generalis*
 usus tunc invaluerit, quum rei vis prædicta jam propria
 esset, postea vero videamus una cum alio, prius tractato,
 eum harum vocum fuisse sensum, jam ab initio, quo fue-

(1) Kink, op. cit. tom. II, p. 46 s.

runt usurpatæ tale quid illas præ se tulisse recte videtur concludendum. Quod vero spectat ad Universitatis verbum, vel ad vim priscam denegandam qua voces *Studium generale* acciperentur pro Universitate disciplinarum, res modo prorsus alio se habere in promptu est.

Verbum vero *Studium* solum, pro indicando instituto nobiliori quidem modo disciplinis excolendis mancipato, jam seculo XII usurpatum occurrit, neque eodem sensu adhiberi desiit (1).

Cum Meiners (2) notemus inde a seculo XIV sæpius vocabulum *Universitatis* cum *Studii* vocabulo conjunctum fuisse, ita quidem ut diceretur *Universitas studii* Parisiensis, Vienneensis, etc.

Quantum autem ad verba *Academia*, *Gymnasium*, *Academia universalis*, *Gymnasium sublime* vel *sublimius*, *Gymnasium academicum*, hæc nonnisi apud recentiores, inde a seculo XVI, maxime nostrorum institutorum sensu usurpata fuisse docent Meiners et Häusle (3).

Publicæ scholæ hæc instituta sæpe dicta sunt, quum omnispportulæ ab auditoribus exigendæ magistris sublata facultate, nulli jam ex paupertate sua ipsorum præcluderetur frequentatio (4).

(1) Meiners, t. IV, p. 584. Duo antiquiora ab ipso (not. f) laudata exempla annorum 1189 et 1200 sunt: prius quidem, jusjurandi Bononiæ a magistris postulati: «Nec ero in consiliis ut *studium* hujus civitatis» minuatur» (apud Fattor., p. 64); posterius vero exhibitum in privilegio a Philippo Augusto, Galliarum rege, dato: «Capitale Parisiensis» *studii* scholarium» (ap. Bul. III, 5).

(2) L. c. p. 588. V. apud ipsum loca laudata.

(3) Cf. Meiners, l. c., p. 591-594; Häusle art. cit. in op. *Kirchenlexikon*.

(4) Meiners, l. c. p. 591.